

PhDr. Ivana Čechová, Ph.D., doc. PhDr. Hubert Hrdlička, CSc.,
 RNDr. Jana Beránková, PhDr. Dana Zerzánová,
 Mgr. Radek Nedoma

Změny v jazykové a řečové kompetenci vojenských profesionálů

**JAZYKOVÁ
PŘÍPRAVA**

S rostoucím tlakem na kvalitu a úroveň jazykového vzdělávání vojenských profesionálů je kladen stále větší důraz na získání a udržování jazykových a řečových kompetencí, a to především v angličtině. Za uplynulých dvacet let došlo v oblasti jejich jazykového vzdělávání k významným změnám se kterými nás seznamuje následující příspěvek.

1. Úvod

V roce 1989 pouze omezený počet příslušníků armády disponoval dobrými komunikačními dovednostmi, přičemž dovednosti poslech s porozuměním a psaní byly naprosto ojedinělé. Prioritou bylo studium ruského jazyka, který byl do té doby povinný pro všechny žáky a studenty středních i vysokých vojenských škol. Hlubší jazykové znalosti získávali příslušníci armády ve speciálních kurzech, které byly orientovány na studium v zahraničí (převážně v tehdejší Sovětské svazu) a na různé diplomatické nebo obchodní činnosti v jiných zemích. Rok 1990 znamenal výrazný posun od studia ruského jazyka k dalším jazykům, převážně anglickému, německému a francouzskému. Jazyková příprava v rezortu Ministerstva obrany zaujala výrazně významnější místo v systému vzdělávání, zvýšil se počet hodin výuky jazyků, do procesu edukace se zapojili lektori-rodilí mluvčí, což společně s možností volně cestovat po celém světě znamenalo výrazný kvalitativní posun. Znalost cizího jazyka se stala nedílnou součástí kvalifikačních požadavků, které musí každý zaměstnanec splňovat, pokud chce pracovat na jakémkoliv systemizovaném místě v Armádě České republiky. V roce 1995 byla schválena první koncepce jazykové přípravy podle NATO STANAG 6001 (Standardization Agreement). Tato norma je závazná pro veškerou jazykovou přípravu v rezortu MO od roku 1997 až do současnosti (Interpretace 2009). Rezortní jazyková příprava byla v tomto období zaměřena v první řadě na výuku angličtiny jako hlavního komunikačního jazyka, přičemž pozornost byla věnována rovněž výuce dalších jazyků, které jsou dorozumívacím prostředkem v evropských a celosvětových mezinárodních strukturách. V roce 1998 vstoupil v platnost předpis VŠev-16-14 Jazyková příprava v rezortu MO AČR, který stanovil požadavky na jazykovou přípravu na vysokých školách – požadavky na znalost vstupní (přijímací zkoušky) i na znalost výstupní (podle STANAG 6001).

Dalším mezníkem, který významně ovlivnil jazykovou přípravu v rezortu MO, byl vstup České republiky do NATO. Povinným jazykem pro studenty středních a vysokých vojenských škol se od tohoto roku stala angličtina, která je hlavním komunikačním jazykem v rámci NATO. Jazyková příprava se stala jednou z priorit přípravy všech pracovníků rezortu MO, což se odráží v přijatých koncepčních materiálech a směrnících.

V novém miléníu vznikly další dokumenty, které se zabývaly jazykovou přípravou v rezortu MO. K těmto dokumentům patří Koncepce vzdělávání personálu rezortu

obranu, výstavbu a rozvoje vojenského školství na období 2006-2011, rozkaz ministra obrany ČR s názvem Jazyková příprava v rezortu Ministerstva obrany a rozkaz ministryně obrany č.1/2007 (Role 2010). Posledním aktuálním dokumentem je Koncepce přípravy personálu rezortu MO na období 2012-2018, ve které je uvedeno: „Jazykové vzdělávání je organickou součástí systému přípravy. Zabezpečuje dosažení schopnosti personálu rezortu MO komunikovat na požadované úrovni především v angličtině. Podle potřeby rezortu MO jsou příslušníci ozbrojených sil připravováni také v jiných cizích jazycích.“ (Koncepce 2012-2018, s. 29.)

2. Výzkum v oblasti jazykových a řečových kompetencí vojenských profesionálů

Centrum jazykové přípravy Univerzity obrany (CJP) zajišťuje jazykové vzdělávání orientované nejenom na vysokoškolské studium odborného jazyka inženýrů-manažerů, ekonomů, techniků, lékařů a zdravotnického personálu v návaznosti na akreditované studijní programy fakult, ale také na rezortní přípravu k jazykovým zkouškám podle NATO STANAG 6001. CJP jako součást vysoké školy neustále zdokonaluje a zefektivňuje výuku. S touto činností souvisí rovněž vědecko-výzkumná činnost pracoviště a aplikace jejích výsledků v jazykové přípravě nejen na Univerzitě obrany, ale i v rámci AČR. Z těchto důvodů se CJP podílelo na řešení Výzkumného záměru Fakulty ekonomiky a managementu UO „Vojenské a ekonomické aspekty procesu výstavby profesionální AČR“ s cílem zjistit, jaké jsou základní požadavky na jazykovou vybavenost vojenských profesionálů AČR vysílaných do misí, které jim umožní efektivně a účinně plnit úkoly ve spolupráci s příslušníky armád členských států NATO.

Metodologie výzkumu byla kombinací kvantitativních a kvalitativních postupů. Důvodem pro výběr metody-dotazník-byla především jeho snadná distribuce, zpracování dat s možností kvantifikace a dále poměrně vysoký počet respondentů. Dotazník byl rozdělen do čtyř částí, z nichž každá se snažila postihnout určitý okruh informací:

- **Všeobecné informace:** věk respondenta, typ jednotky, u které v misi působil, pozice, kterou zastával.
- **Znalost anglického jazyka před vysláním do mise:** délka předchozího studia jazyka, složení zkoušek podle STANAG 6001, absolvování jazykového kurzu u nás nebo v zahraničí a jeho zaměření (v této části jsme se též dotazovali na to, která jazyková dovednost působila respondentům největší potíže během působení v misích).
- **Využití konkrétních forem jednotlivých jazykových dovedností:** formální a neformální projev, prezentace, úřední korespondence, porozumění rozkazům a jejich interpretace atd. Dále jsme žádali respondenty, aby se vyjádřili k tomu, jak oni sami vnímali svoji schopnost využít jazykových znalostí a dovedností při plnění konkrétních úkolů. Následně jsme se dotazovali na možnost uplatnění i jiných jazyků během působení v misi.
- **Forma a druh kurzu:** klasická forma výuky, e-learning, blended-learning.

Dotazník měl 83 otázek, z nichž většina byla hodnocena na škále 1-5. Zkoumaný soubor tvořili vojenští profesionálové 7. mechanizované brigády. Dotazník byl rozeslán

500 respondentům, zpět jsme obdrželi 451 vyplněných dotazníků, z nichž 18 bylo zodpovězeno příslušníky AČR, kteří doposud v misi nepůsobili, ale i jejich odpovědi jsme v analýze zohlednili. Z odpovědí respondentů jsme vytvořili datovou matici, na jejímž základě jsme zpracovali analýzy. Jednotlivé analýzy, skládající se z jednoúrovňových i dvojúrovňových procedur, jsme nazvali takto:

- ☐ Souvislost zastávané funkce s úrovní anglického jazyka.
- ☐ Příčiny nedostatečné úrovně znalostí.
- ☐ Vztah mezi jazykovým vzděláním a věkem.
- ☐ Vztah edukace a času k úrovni dosaženého jazykového vzdělání.
- ☐ Vliv věku na jazykové dovednosti.
- ☐ Souvislost pozice a dalšího cizího jazyka.
- ☐ Vztah mezi dovednostmi a zastávanou funkcí.
- ☐ Analýza poslechu.
- ☐ Analýza mluvení.
- ☐ Analýza čtení.
- ☐ Analýzy psaní.
- ☐ Znalost obecného jazyka a terminologie.
- ☐ Vliv věku na úroveň znalostí.
- ☐ Vliv věku na znalost dalšího cizího jazyka.
- ☐ Preference kurzu.
- ☐ Angličtina a ICT.

3. Výsledky výzkumu

Vzhledem k rozsahu výzkumu a jednotlivých analýz a procedur není možné v tomto článku popisovat všechny výsledky. Autoři tedy uvádí pouze nejzajímavější zjištění.

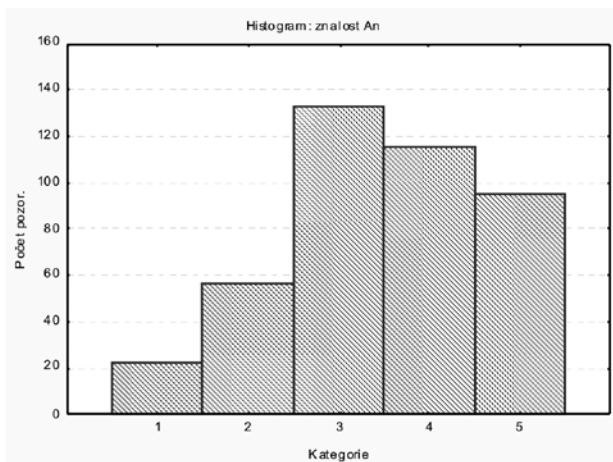
3.1 Souvislost zastávané funkce s úrovní anglického jazyka

První část dotazníku se zaměřila na sběr obecných informací, jednou z nich byla funkce zastávaná v misi:

1. Velitelství, štáb.
2. Bojové jednotky (jednotky mechanizované, motorizované, pěší, výsadkové, průzkumné, vrtulníkové (Mi-24), ženijní, palebné podpory, protivzdušné obrany jako např. mobilní pozorovací týmy, průzkumný odřad a další).
3. Jednotky bojové podpory (jednotky spojovací, chemické (CBRN), policejní, vrtulníkové (Mi-17 apod.), zpravodajské, EOD, topografické, psychologického/informačního působení, strážní jako např. četa EOD, chemický odřad, strážní četa, podpůrná skupina a další).
4. Jednotky bojového zabezpečení (logistické, zdravotní, administrativní zabezpečení velení).

Ze 415 platných odpovědí jsme se dozvěděli, že 15 % respondentů sloužilo na velitelství nebo štábu, většina, tj. 53 %, sloužila u bojových jednotek, 13 % v jednotkách bojové podpory a 14 % v jednotkách bojového zabezpečení. Podle výsledků výzkumu naprostá většina respondentů tedy sloužila u bojových jednotek.

Z pohledu jazykových a řečových kompetencí nás však nejvíce zajímalo, jak respondenti hodnotí svou znalost angličtiny během působení v misi. Odpověď na tuto otázku si respondenti mohli vybrat z nabídky pěti možností: výborná (kategorie 1), velmi dobrá (kategorie 2), průměrná (kategorie 3), slabá (kategorie 4), nevyhovující (kategorie 5) – viz graf 1.

Graf 1: Hodnocení znalosti angličtiny

V odpovědích na výše uvedené otázky převládalo nízké hodnocení vlastních znalostí a vysoká dávka sebekritiky. Zkoušku STANAG 6001 SLP 2 a SLP 3 vykonalo celkem 20 % respondentů, ale pouze 5 % respondentů hodnotí svou znalost jako výbornou a 13 % jako velmi dobrou, přestože zkouška podle STANAG je velmi náročná a znalosti těch, kteří získají především SLP 3, jsou na vysoké úrovni (podle Společného evropského referenčního rámce je zkouška SLP 3 rovna úrovni C1). Nejvyšší počet respondentů, 32 %, hodnotí svou znalost jako průměrnou, 27 % jako slabou a 23 % jako nevyhovující. Co se týká hodnocení znalostí podle funkcí, nejlépe sami sebe hodnotí příslušníci velitelství a štábu, nejhůře příslušníci jednotek bojového zabezpečení.

Tab. 1: Funkce zastávaná v misi verus úroveň znalostí angličtiny

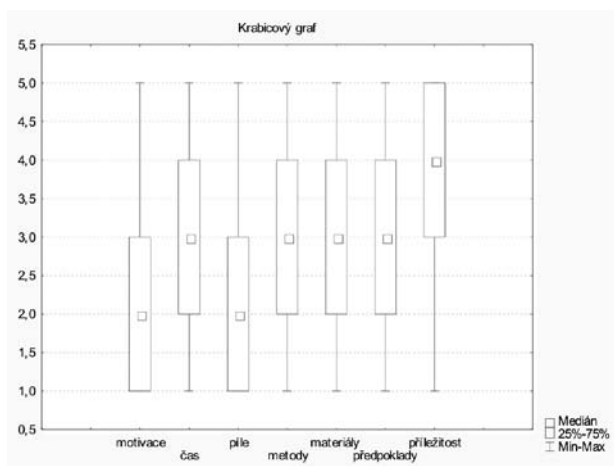
Jednotka	Výborná znalost	Nevyhovující znalost
velitelství, štáb	8 %	14 %
bojové jednotky	5 %	20 %
jednotky bojové podpory	4 %	22 %
jednotky bojového zabezpečení	2 %	25 %

Pouze 8 % respondentů, kteří v misi působili na velitelství a štábu (tab. 1), hodnotí svou znalost angličtiny jako výbornou, což souvisí i s odpověďmi na otázky týkající se délky studia a vykonané zkoušky z anglického jazyka. V této skupině je nejvíce respondentů s délkou studia více než 4 roky (30 %) a s vykonanou zkouškou podle STANAG SLP 2 nebo 3. Pouze 14 % respondentů této skupiny hodnotí svou znalost jako nevyhovující. Z příslušníků bojových jednotek 5 % hodnotí svou znalost jako

výbornou a 20 % jako nevyhovující. Hodnocení znalostí je i nadále sestupné. Pouze 4 % příslušníků jednotek bojové podpory hodnotí svou znalost jako výbornou a 22 % jako nevyhovující. U jednotek bojového zabezpečení je počet těch, kteří hodnotí svou znalost jako výbornou, ještě nižší, jsou to pouhá 2 %, naopak je v této skupině nejvyšší počet těch, kteří hodnotí svou znalost jako nedostatečnou, plných 25 %.

3.2 Příčiny nedostatečné úrovně znalostí

Dalším předmětem zkoumání bylo zjistit příčinu nedostatečné znalosti angličtiny během působení v misi. Jako variantu možných odpovědí jsme respondentům nabídli následující možnosti: nízká úroveň motivace, nedostatek času, nedostatek přile a vůle, výukové metody v jazykových kurzech, studijní materiály a nedostatek příležitostí aktivně komunikovat v cílovém jazyce.

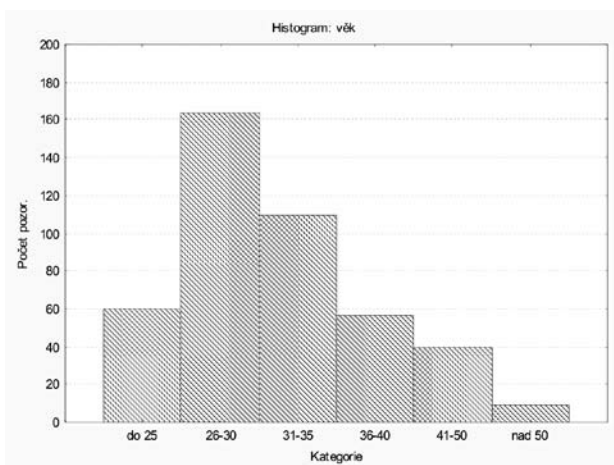
Graf 2: Důvody nedostatečné znalosti angličtiny

K nejméně frekventovaným důvodům nedostatečné znalosti angličtiny patřily nízká motivace (31 %) a nedostatek přile a vůle (28 %). Čas tvoří také významnou proměnnou v tomto hodnocení, pouhých 15 % respondentů tvrdí, že nedostatek času významně ovlivňuje jejich znalost angličtiny. V kontrastu k tomuto tvrzení 18 % respondentů uvádí, že času ke studiu měli dostatek. Nevhodné vyučovací metody uvádí jako příčinu nedostatečných znalostí angličtiny 22 % respondentů, 32 % tvrdí, že metody výuky nejsou důležité a 13 % z nich je považuje za nevýznamné. Obdobné výsledky respondenti uvádějí i v souvislosti se studijními materiály: 18 % je považuje za významný faktor ovlivňující znalost angličtiny, 31 % se domnívá, že tento faktor není nikterak důležitý a 10 % je nepovažuje za významné. Co se týká příležitostí komunikovat anglicky, 9 % respondentů je považuje za dostatečné, 24 % za malé a plných 35 % za nedostatečné (viz graf 2).

3.3 Věk, délka studia, úroveň jazykového vzdělání

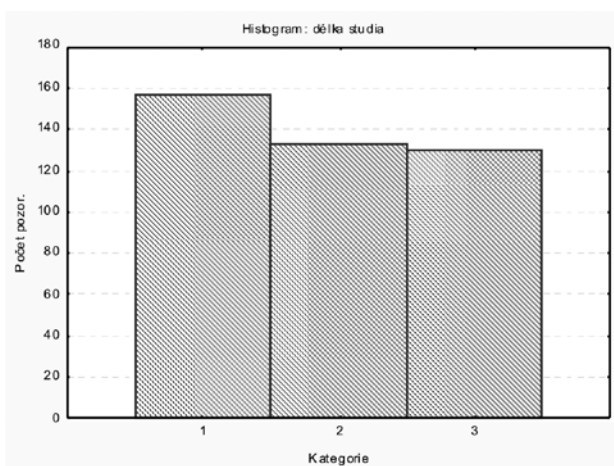
Další otázka, která patří do první, obecné části dotazníku, se vztahovala k věku respondentů. Většina z nich – 37 % – byla ve věku 26-30 let, 31 % bylo ve věku 31-35

let. V nejmladší skupině bylo 13 % respondentů a v nejstarší 2 % respondentů (viz graf 3).

Graf 3: Věk respondentů

Dále nás zajímalo, zdali a jak dalece ovlivňuje délka studia dosaženou úroveň znalosti anglického jazyka (graf 4). Z výsledků výzkumu vyplývá, že z celkového počtu respondentů 37 % vojenských profesionálů nikdy nestudovalo angličtinu (kategorie 1), 31 % profesionálů studovalo 4 nebo méně než 4 roky (kategorie 2) a 30 % vojáků studovalo anglický jazyk více než 4 roky (kategorie 3). Celkem 31 respondentů tuto otázku vůbec nezodpovědělo.

Graf 4: Délka studia

V tomto kontextu je nezbytné vzít v úvahu specifičnost jazykové přípravy ve vojenském prostředí. Výuka anglického jazyka je realizována podle STANAG 6001. Vzhledem ke skutečnosti, že angličtina je povinná na středních i vysokých vojenských školách od roku 1993, můžeme očekávat, že odpovědi respondentů jsou úzce spojeny s jejich dokončeným stupněm vzdělání. Ti, kteří dokončili vysokou školu, tedy studovali angličtinu více než čtyři roky.

V této části výzkumu jsme se pokusili ukázat vztah mezi dílčími jazykovými dovednostmi (poslech s porozuměním, mluvení, čtení s porozuměním, psaní) a věkem respondentů. Chtěli jsme zde zjistit, jaký je vztah mezi věkem a zvládnutím produktivních a receptivních jazykových dovedností. Chtěli jsme prokázat, zda a jaký je vliv věku na zvládnutí produktivních (mluvení a psaní) a receptivních (čtení s porozuměním a poslech s porozuměním) dovedností.

Výsledky výzkumu jsou následující:

- **Věková skupina do 30 let** – celkem 28 % respondentů mělo problémy s poslechem, ostatní dovednosti jim nepůsobily téměř žádné problémy.
- **Věková skupina 31 – 40 let** – celkem 46 % respondentů mělo problémy s poslechem a 35 % s psaním, zatímco se čtením a s mluvením téměř problémy neměli.
- **Věková skupina nad 41 let** – téměř 47 % respondentů zmínilo, že měli problémy s poslechem, 40 % s psaním, a 33 % s mluvením. Čtení nepůsobilo této věkové skupině větší problémy.

Z výše uvedených zjištění vyplývá, že poslech byl velmi obtížný pro všechny věkové skupiny. Může to být vysvětleno tím, že receptivní dovednosti závisí na schopnosti se koncentrovat, vybrat klíčové informace a současně rozlišit různé zvuky, dokonce jemné fonetické rozdíly mohou změnit smysl výpovědi, a to významným způsobem.

Ve střední věkové skupině kromě poslechu působilo také psaní značné problémy, přestože jde o produktivní dovednost a jednotlivé druhy písemných dokumentů mají své formální a obsahové náležitosti, které lze studenty naučit.

Ve věkové skupině nad 41 let působily těžkosti hned tři dovednosti – byly to poslech a psaní, jako u střední věkové skupiny, a navíc i mluvení. Příčinou těchto problémů může být skutečnost, že respondenti uvedené věkové skupiny nestudovali angličtinu dostatečně dlouho a jejich jazyková příprava nebyla dosti intenzivní ve srovnání s ostatními skupinami. Celkem bez většího překvapení se tedy potvrdilo, že se stoupajícím věkem rostou i problémy se zvládnutím některých jazykových dovedností – ve výsledcích výzkumu se to projevilo u poslechu, mluvení i psaní.

3.4 Zkoušky z anglického jazyka

V souvislosti s délkou studia jsme se rovněž zajímali o zkoušky z angličtiny, které respondenti vykonali během své vojenské kariéry. V dotazníku jsme se soustředili jak na zkoušky spojené s formálním vzděláním, jako je maturita a zkoušky během vysokoškolského studia, tak i na zkoušky spojené s neformálním vzděláním, např. státní a mezinárodní zkoušky a zkoušky STANAG 6001. Na základě analýzy shromážděných dat můžeme prohlásit, že 35 % respondentů bylo zařazeno do misí bez předchozí znalosti angličtiny, 7 % získalo své znalosti v různých jazykových kurzech a 58 % respondentů studovalo angličtinu v průběhu formálního vzdělávání. Celkem 27 % respondentů z poslední skupiny složilo z angličtiny maturitu, 11 % zkoušku vysokoškolskou, 3 % státní jazykovou zkoušku základní úrovně a 2,5 % mezinárodní jazykovou zkoušku.

Ze všech respondentů, kteří vyplnili dotazník, je 37 % držitelem STANAG SLP 1, 18 % STANAG SLP 2 a 2 % STANAG SLP 3. Je zajímavé, že respondenti, kteří se zúčastnili intenzivních nebo kombinovaných kurzů anglického jazyka podle STANAG

v úrovních SLP 1, 2, 3, studovali angličtinu méně než 3 roky během předcházejícího studia. Skutečnost, že státní a mezinárodní jazykové zkoušky složilo relativně malé množství respondentů, koinciduje s možností složení zkoušky STANAG 6001, která v případě vojenských profesionálů mnohdy nahrazuje zkoušky státní a mezinárodní.

Na základě výše uvedených zjištění lze tedy konstatovat, že čím delší čas je věnován studiu anglického jazyka, tím lépe je vnímána schopnost komunikace v tomto jazyce v praxi. Pokud respondenti úspěšně složili jakoukoliv jazykovou zkoušku, jejich znalosti byly na vyšší úrovni a byli potom schopni využít své jazykové vědomosti v cizím jazykovém prostředí daleko lépe. Avšak zajímavá je skutečnost, že u těch, kteří složili mezinárodní zkoušku nebo STANAG 3, se tento trend nepotvrdil. Pro vysvětlení může existovat několik důvodů: tuto diskrepanci lze vysvětlit velmi malým počtem respondentů patřících k této skupině (10+7), jejich přílišnou sebekritičností při posuzování vlastních jazykových schopností. Dalším důvodem může být funkce, kterou zastávali v misi a která byla tak náročná a specifická, že i úspěšné složení výše uvedené zkoušky nebylo dostatečnou garancí pro bezproblémové využívání angličtiny v misi. Získané výsledky jsou úzce spjaty se specifickým prostředím samotné jazykové výuky. Jestliže člověk nepoužívá aktivně své jazykové znalosti, komunikativní dovednost se postupně vytrácí, totéž lze říci o pohotovosti a plynulosti vyjadřování, což má za následek klesající úroveň všech jazykových dovedností.

3.5 Hodnocení jazykových dovedností

V další části výzkumu jsme se zajímali o dovednosti (poslech s porozuměním, mluvení, čtení s porozuměním, psaní) jednak z hlediska jejich obtížnosti, ale také využitelnosti během působení v misi.

Naším cílem bylo zjistit, zda a jaké těžkosti tyto dovednosti působily a která z nich byla podle názoru respondentů více nebo méně obtížná:

Tab. 2: Dovednosti z hlediska problematičnosti

	Významné problémy	Mírné nebo žádné problémy
Poslech s porozuměním	61 %	14 %
Mluvení	27 %	17 %
Čtení s porozuměním	23 %	17 %
Psaní	27 %	15 %

- **Poslech s porozuměním** považovalo 61 % respondentů za nejproblematictější. Tento závěr je plně potvrzen jak předcházejícím výzkumem, tak i dlouholetými zkušenostmi učitelů CJP z výuky i zkoušek podle STANAG 6001.
- **Mluvení a psaní** jsou shodně označeny 27 % respondentů za problematické, 17 % respondentů uvádí, že neměli vůbec žádné nebo měli jen mírné problémy s mluvením, u psaní je to pouhých 15 %. Zde je nutné uvést, že zejména psaní bylo hodnoceno z pohledu respondentů za nejméně problematickou dovednost.
- **Čtení s porozuměním** bylo vyhodnoceno jako nejméně problematické ze všech dovedností, což potvrzuje naše předpoklady a je ve shodě i s výsledky předchozího výzkumu. Tento závěr může být spojen s možností respondentů využívat k lepšímu porozumění kontextu, konkrétní situaci nebo možnosti vrátit se opakovaně k textu, použít například slovník, tedy text pochopit.

U jednotlivých jazykových dovedností tedy více než polovina respondentů měla problémy s poslechem s porozuměním, mluvením a psaním, lépe na tom byli jen u čtení s porozuměním. Toto zjištění kontrastuje s faktem, že se ve výuce věnuje největší pozornost právě poslechu a mluvení. Je nutno však dodat, že pouze ve škole nebo v kurzech se respondent jazyk nenaučí. Mnoho metodiků jazykového vyučování dokazuje, že dvě třetiny jazykové přípravy musí spočívat v samostudiu, ve škole získáme základy, na kterých je možno individuálně stavět.

3.6 Jazykové dovednosti důležité pro působení v misi

V další části dotazníku jsme se ptali respondentů, jaké dovednosti nebo aktivity byly, z hlediska působení, a zejména využití v misi, více nebo méně významné:

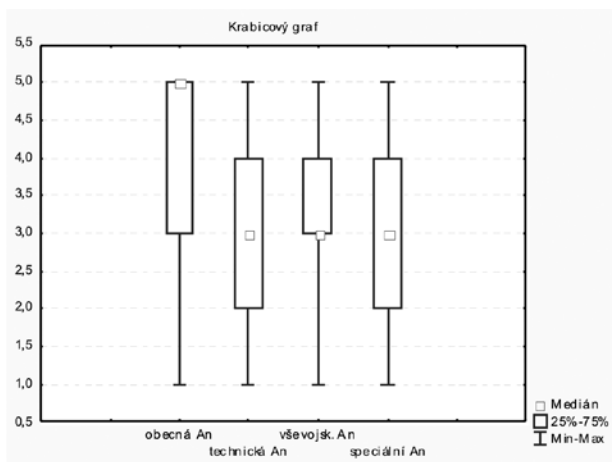
- **Poslech s porozuměním:** Z výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že většina respondentů (64 %) se domnívá, že poslech s porozuměním je nejdůležitější dovednost.
- **Zvládnutí každodenní komunikace:** Pro 30 % respondentů je zvládnutí každodenní konverzace velmi důležité. Celkem 65 % respondentů považuje schopnost porozumět si na neformálním setkání s kolegy za středně až velmi důležitou. Celkem 31 % respondentů uvedlo, že velmi zřídka hovoří anglicky s místním obyvatelstvem. Bylo velmi překvapující, že 51 % respondentů vnímá schopnost komunikace v angličtině při telefonické konverzaci za nejméně využívanou. Je to možná také z toho důvodu, že telefonická konverzace patří k velmi obtížným dovednostem, vyžadujícím zvládnutí nejenom dovednosti mluvení, ale také poslechu s porozuměním na vysoké úrovni.
- **Čtení a porozumění oficiální korespondenci** byly považovány za nejméně užitečné aktivity u 62 % respondentů, 44 % respondentů používalo nejméně často čtení s porozuměním při práci s vojenskými dokumenty. To samé platí pro čtení instrukcí, hlášení a nařízení (39 %). Celkem 63 % respondentů zřídka používalo dovednost čtení, když pracovali s memorandy, 53 % nejméně často používalo dovednost čtení pro práci s e-maily a faxy.
- **Psaní profesionální korespondence:** Více než tři čtvrtiny respondentů (77 %) považovaly potřebu psát profesionální korespondenci za středně nebo dosti málo důležitou. Celkem 60 % respondentů používalo dovednost psaní pro tvorbu CV nejméně často, 45 % respondentů nejméně často užívalo dovednost psaní, když pracovali s vojenskými dokumenty. Celkem 45 % respondentů využívalo angličtinu při psaní formálních i neformálních dopisů, 41 % při psaní hlášení a nařízení, 64 % u memorand a 49 % u emailů a faxů.

Výsledky mohou být považovány za dosti subjektivní, protože vychází pouze z osobních zkušeností respondentů, nicméně jsou pro nás nesmírně cenné, protože se v nich projevil vliv zastávaného místa v misi (velitelství, bojové jednotky, jednotky bojové podpory, jednotky bojového zabezpečení). Tento výsledek nám poskytuje plastický obraz o reálné situaci a zároveň ukazuje místa, na která je třeba se v další výuce zaměřit.

3.7 Znalost obecného jazyka a terminologie

S touto částí výzkumu velmi úzce souvisí otázka, jakou důležitost přikládají vojenští profesionálové znalosti obecné angličtiny, angličtiny vševojskové a technické a znalosti

speciální vojenské terminologie (viz graf 5). Respondenti si vybírali odpovědi na pěti-stupňové škále (1 = nejméně důležitá – 5 = nejvíce důležitá).

Graf 5: Znalost obecného jazyka a terminologie

Nejvíce respondentů, 53 %, hodnotilo znalost obecné angličtiny jako nejvíce důležitou. Co se týká znalosti technické angličtiny, 36 % respondentů ji hodnotilo jako středně důležitou. Znalost vševojskové angličtiny hodnotí 35 % respondentů také jako středně důležitou. Podobné je to i u znalosti speciální vojenské terminologie, již hodnotí jako středně důležitou 33 % respondentů.

Tato zjištění reflektují přímou zkušenost jednotlivých respondentů a můžeme je opět považovat za subjektivní. I když většina (53 %) respondentů hodnotí jako nejdůležitější obecný jazyk, tedy jazyk neformálních setkání a každodenního života, musíme konstatovat, že jazyk odborný, ať už se jedná o angličtinu technickou, vševojskovou nebo speciální vojenskou terminologii, hraje podstatnou roli a je nezbytnou součástí každodenní komunikace v misi.

3.8 Využití dalších cizích jazyků v misi

Komunikace v misi, při plnění služebních povinností, ale především při neformálních jednáních, se někdy realizuje v jiných jazycích než pouze v jazyce anglickém. Další částí výzkumného šetření byla tedy snaha zjistit, jaké další cizí jazyky respondenti v misi využívali a s jakou četností. Nejčastěji se v odpovědích respondentů objevoval ruský jazyk, dále pak jazyk německý a francouzský (tab. 3).

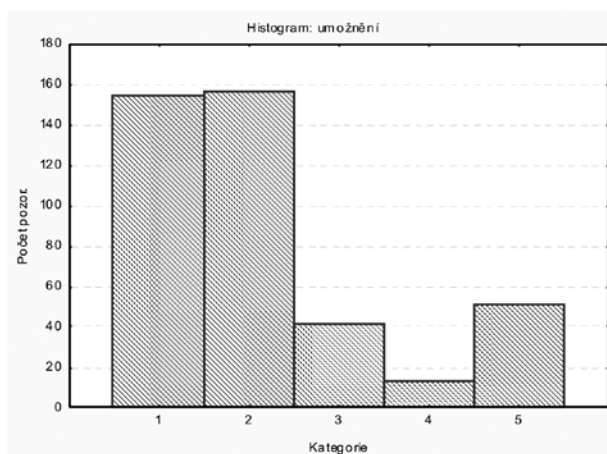
Tab. 3: Četnost využití dalších cizích jazyků

	Často	Občas	Nikdy
francouzština	4 %	7 %	89 %
němčina	5 %	22 %	72 %
ruština	7 %	24 %	68 %
ostatní jazyky	5 %	18 %	76 %

Kromě ruštiny, němčiny a francouzštiny respondenti nejčastěji používali pro dorozumívání arabštinu, polštinu a srbochorvatštinu, někteří z respondentů zmiňovali také slovenštinu. Lze tedy konstatovat, že využití ostatních jazyků v misi nebylo významné, z celkového počtu 451 respondentů pouze 27 % často využívalo ke komunikaci jiný jazyk než anglický. Můžeme tedy jen odhadovat, že pokud vznikla nutnost využít místní jazyk (např. arabštinu pro mise v arabských zemích, srbochorvatštinu a další jazyky pro mise v Kosovu), byly využívány tlumočnické služby. Co se týká vztahu mezi věkem respondentů a využitím ostatních jazyků, výzkum neprokázal signifikantní vztahy.

3.9 Kurz anglického jazyka před výjezdem do mise

Názory vojenských profesionálů na možnosti zvýšit si úroveň znalosti angličtiny byly další částí výzkumu. První snahou bylo zjistit, které místo jazykové přípravy by bylo nejvhodnější pro výuku angličtiny před výjezdem do mise a to z hlediska pracovní vytíženosti, rodinných i osobních důvodů (graf č. 6).

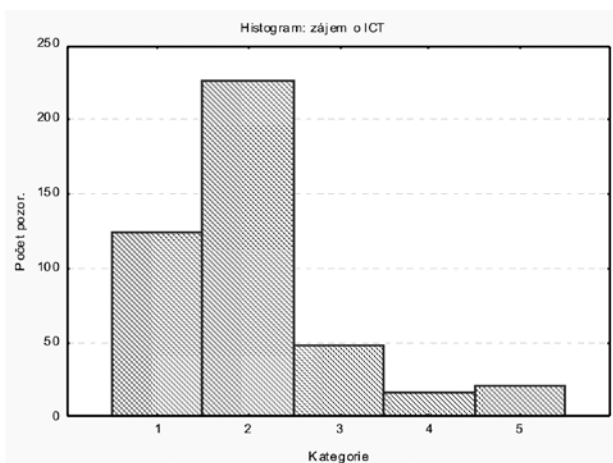

Graf 6: Jazykový kurz

Nejfrekventovanějším výběrem byla přímo vojenská posádka (38 %, kategorie 2), a dále armádní jazykové středisko (37 %, kategorie 1). Pro výuku realizovanou civilní jazykovou školou (kategorie 4) se vyslovil nejmenší počet respondentů. Pouze 3 % všech dotázaných si myslí, že civilní jazykové školy mohou realizovat kvalitní jazykovou přípravu/kurz pro specifické potřeby rezortu MO. Překvapivým výsledkem byl nízký počet respondentů, pouhých 10 %, kteří by dali přednost studiu jazyků v zahraničí (kategorie 3). Jen 12 % respondentů se vyslovilo ve prospěch individuální jazykové přípravy (kategorie 5).

Dále jsme chtěli znát názor našich respondentů na on-line jazykovou výuku. Naši snahou bylo zjistit, zda preferují klasické kurzy “face-to-face”, jejich kombinaci (blended learning) nebo přímo e-learningové kurzy. Výsledky dotazníkového šetření ukazují (viz graf 7), že 52 % respondentů by uvítalo možnost zvýšit si své znalosti angličtiny pomocí ICT (kategorie 2). Pouze 4 % z nich nepovažují ICT za vhodný prostředek výuky angličtiny (kategorie 4) a 5 % respondentů by vůbec nepoužívalo ICT pro svou výuku angličtiny (kategorie 5).

Další otázka se týkala dovedností, pro které by se využití ICT jevilo jako optimální. Celkem 71 % respondentů by určitě používalo ICT pro procvičování poslechu, 61 % pro

Graf 7: Angličtina a ICT

procvičování mluvení a 41 % pro výuku slovní zásoby. ICT by uvítalo 42 % respondentů pro procvičování čtení, 39 % pro procvičování psaní a 37 % respondentů pro procvičování gramatiky. Pouze 3-5 % respondentů považovalo používání ICT za úplně nevhodné.

Odpovědi na tuto část výzkumu korespondují jak s předchozími zjištěními, tak i s poznatky ze současné pedagogické praxe. ICT poskytují neomezený přístup k velkému množství informací a jejich všudypřítomnost (ubiquitous learning) dovoluje široké použití ICT ve formálním i neformálním vzdělání. Tyto moderní prostředky nenutí vojenské profesionály zasednout znovu do školních lavic, ale mohou s jejich pomocí rozvíjet jazykové dovednosti i v reálných podmínkách zahraničních misí.

Závěr

Protože se stále více vojenských profesionálů účastní mnohonárodních misí, klade se stále větší důraz na jejich jazykovou přípravu, která je prostředkem k získání schopnosti efektivně komunikovat s příslušníky ostatních armád (např. vyjádřit svůj postoj nebo porozumět názoru zahraničních partnerů).

Potěšitelné je, že podle našeho výzkumu se většina vojenských profesionálů s angličtinou setkala, a to na různé úrovni. Tato skutečnost plně odráží současný systém vzdělávání, ale také vzrůstající zájem o studium cizích jazyků, především angličtiny. Vojenští profesionálové se při svém studiu nejčastěji setkávají se zkouškami podle STANAG 6001. Dalo by se tedy očekávat, že procento úspěšnosti bude velmi vysoké, i když bude klesat s vyšším stupněm SLP. Pozitivním zjištěním bylo, že více než 50 % respondentů složilo jazykovou zkoušku z anglického jazyka SLP 1 a SLP 2.

U jednotlivých jazykových dovedností více než polovina respondentů měla problémy s poslechem s porozuměním, mluvením a psaním, lépe na to byli jen u čtení s porozuměním. Tato skutečnost je o to pozoruhodnější, že se ve výuce věnuje největší pozornost právě dovednostem poslechu a mluvení. Je nutno však dodat, že pouze ve škole nebo v kurzech se student samotný jazyk nenaučí. Mnoho metodiků jazykového vyučování dokazuje, že dvě třetiny jazykové přípravy musí být vykonány doma, ve škole získáme jen základy. Jak jsme již uvedli, tato skutečnost velmi úzce souvisí se specifickým

prostředím jazykové výuky. Jestliže nepoužíváme své jazykové znalosti aktivně, ztrácíme komunikativní dovednost, pohotovost a plynulost vyjadřování, což má za následek klesající úroveň všech jazykových dovedností.

Přestože naprostá většina respondentů hodnotila znalost obecné angličtiny jako nejdůležitější, je nutné zdůraznit, že pro úspěšnou profesní komunikaci je velmi důležitá především znalost angličtiny technické, vševojskové a znalost speciální vojenské terminologie.

Celkem bez většího překvapení se potvrdilo, že se stoupajícím věkem rostou i problémy se zvládnutím některých jazykových dovedností ze skupiny receptivních dovedností – ve výsledcích tohoto výzkumu se tento předpoklad projevil u poslechu, mluvení i psaní. Z toho plyne, že důraz na jazykovou přípravu by měl být kladem již u mladší generace profesionálů a jejich znalosti by se měly i nadále rozšiřovat, nebo alespoň udržovat na dosažené úrovni. Značná část studentů Univerzity obrany – budoucích vojenských profesionálů – je schopna v současné době zvládnout anglický jazyk na stupni SLP 2-3, otázkou však nadále zůstává, jak tento stupeň udržet v dalších letech jejich vojenské kariéry.

Dalším zajímavým výsledkem výzkumu je také zjištění, že pouze třetina respondentů komunikovala velmi zřídka s místním obyvatelstvem anglicky. Je to dáno pravděpodobně nízkým sebevědomím při mluvení, ale také potížemi s poslechem s porozuměním – různý stupeň znalostí totiž znamená odlišnou úroveň slovní zásoby, velkou roli hraje i nesprávná výslovnost a z ní pramenící neporozumění. Využití ostatních jazyků v misích, nejčastěji respondenti zmiňovali ruštinu, němčinu, francouzštinu, arabštinu, polštinu a srbochorvatštinu, nebylo významné.

Výzkum dále prokázal, že většina respondentů považuje za nejvhodnější místo pro výuku angličtiny před výjezdem do mise přímo vojenskou posádku a armádní jazykové středisko. Pouze malé procento dotázaných se vyslovilo ve prospěch kurzů organizovaných civilními jazykovými školami. S touto skutečností se učitelé CJP setkávají velmi často, proto se domníváme, že jazyková příprava vojenských profesionálů by měla být prioritně realizována v armádních zařízeních.

Potěšující je, že profesionálové považují využití moderní komunikační technologie za velmi užitečné při zvládnání cizích jazyků, samozřejmě s rozdílným stanoviskem se setkáváme u jednotlivých věkových kategorií. Tyto moderní prostředky nenutí vojenské profesionály zasednout znovu do školních lavic, ale mohou pomoci rozvíjet jejich jazykové dovednosti i v reálných podmínkách zahraničních misí.

Získané poznatky jsou pro učitele jazyků CJP velmi významné a znamenají neustálé hledání nových cest, jak výuku cizích jazyků zefektivnit a jak motivovat studenty, aby byli schopni vyhovět všem požadavkům, které jsou na ně v profesionálním životě kladeny.

Literatura:

- BERÁNKOVÁ, Jana, ZERZÁNOVÁ, Dana, a ČECHOVÁ, Ivana. Komunikativní kompetence vojenských manažerů. *Ekonomika a management*. Brno: Univerzita obrany, 2010. s 100-104. ISSN 1802-3975.
- ČECHOVÁ, Ivana. *Role informačních a komunikačních technologií v jazykové přípravě vysokoškolských studentů*. Brno, 2010. Dizertační práce. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta filozofická.
- Interpretace STANAG 6001*. [on-line]. Ústav jazykové přípravy. 2009 [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.ujp-acr.cz/met_test/stanag_6001.php>.
- Rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se stanoví Seznam standardizovaných jazykových zkoušek pro účely Systému jazykové kvalifikace zaměstnanců ve správních úřadech*. [online] 2008 [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.csvs.cz/projekty/2008_gaudeamus/07_vzdelavani/10.pdf>.